

KÜÇÜK VE ORTA BOY İŞLETMELERİN (KOBİ'LERİN) ÖNEMİ VE COVID-19 SALGINININ KOBİ İSTATİSTİKLERİNE YANSIMALARI¹

THE IMPORTANCE OF SMEs AND THE EFFECTS OF COVID-19 PANDEMIC OVER SMEs STATISTICS

Dr. Sultan SARI

sarisultan51@gmail.com

ORCID: 0000-0002-8670-3625

ÖZET

İki yüz elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri iki yüz yirmi milyon Türk Lirasını aşmayan ekonomik birimleri veya girişimler, KOBİ olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada KOBİ'lere ilişkin 2009-2020 yıllarına ilişkin kümülatif veriler, tablolar analizi yöntemiyle ve grafikler aracılığıyla incelenmiş, ayrıca KOBİ'lere ve büyük işletmelere ilişkin veriler karşılaştırılarak KOBİ'lerin Türkiye ekonomisindeki önemi ortaya konulmuş ve Covid-19 salgınının Kobi istatistiklerine yansımalarına da değinilmiştir. 2020 yılı verilerine göre Türkiye'de küçük ve orta büyüklükte işletme niteliğinde toplam 3.295.995 girişim bulunmakta ve bunlar tüm girişimlerin % 99,76'sına tekabül etmektedir. KOBİ'ler 2009 yılında istihdamın % 76'sı ile üretimin % 44,67'sini gerçekleştirirken 2020 yılında istihdamın % 72'si ile üretimin % 42,75'ini gerçekleştirmişlerdir. Buna rağmen tüm bankacılık sektörü kredilerinin % 23'ü Kobi kredilerinden oluşmaktadır. Bu oran Covid-19 salgını kapsamında verilen destekler sonucu 2020 yılında ancak % 23,73 olarak gerçekleşmiştir. KOBİ'ler 2019 yılında katma değer % 44'ünü yaratırken 2020 yılında bu oran Covid-19 salgını nedeniyle % 41'e düşmüştür. Aynı yönde çalışan başına katma değer de % 23'den % 21'e düştüğü görülmektedir. Kısaca Covid-19 salgınından olumsuz bir şekilde etkilenseler bile KOBİ'ler geçmişte olduğu gibi bugün de üretimin ve ekonominin motoru niteliğindedir.

Anahtar Kelimeler: küçük ve orta boy işletmeler (kobi) , kobi üretim değeri, kobi istihdam, kobi katma değer, Covid-19 salgını

ABSTRACT

It is described as "SME" economic units or enterprises that employed less than 250 people and net revenue or balance sheet less than 220 billion TL. In this study, it is considered SMEs' importance in Turkish economy with the data annually between 2009 and 2021 by tables and graphs and by comparing larger companies' data and mentioned the effects of Covid-19 Pandemic to SME statistics. According to the data of 2020, there are 3.295.995 SMEs in Turkey and it means that 99.76 % of all firms operate in Turkey is SME. In 2009, SMEs produced the 44.67 % of all production with 76 % of all workers in Turkey; in 2020, they produced the 42.75 % of all production with 72 % employment. Despite of that, SME Loan is 23 % of all cash credits.

¹ Bu çalışma 21-22 Şubat tarihlerinde Ankara'da düzenlenen 4. Uluslararası Sosyal Bilimler ve İnovasyon Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur.

This credit rate increased only to 23, 73 % in 2020 by some credit support under government supports because of Covid-19 Pandemic. While SMEs created 44 % of all added-value in 2019, this rate decreased to 41 % in 2020 because of Covid-19 Pandemic. In the same way, it is seen that the added value per employee decreased from 23 % to 21 %. Shortly, even though SMEs are influenced negatively from the Covid-19 Pandemic, they are still engine of production and so economy of Turkey as before.

Keywords: small and medium enterprises (SMEs), Production value by SMEs, SME employment, added value by SMEs, Covid-19 Pandemic

1.GİRİŞ

İki yüz elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri iki yüz yirmi milyon Türk Lirasını aşmayan ekonomik birimler veya girişimler, KOBİ olarak tanımlanmaktadır². Dünyada diğer ülke ekonomilerinde olduğu gibi ülkemiz ekonomisinde de KOBİ'lerin yeri ve önemi büyüktür. Kısa bir özet istatistik bu önemi göstermeye yeterlidir. 2020 yılı verilerine göre Türkiye'de küçük ve orta büyüklükte işletme niteliğinde toplam 3.295.995 girişim bulunmakta ve bunlar tüm girişimlerin % 99,76'sına tekabül etmektedir. KOBİ'ler 2009 yılında istihdamın % 76'sı ile üretimin % 44,67'sini gerçekleştirirken 2020 yılında istihdamın % 72'si ile üretimin % 42,75'ini gerçekleştirmektedir. 2020 yılı verilerine göre katma değer de % 41'ini KOBİ'ler yaratmaktadır.

Bu nedenle bu çalışmada kısa girişten sonra ikinci bölümde KOBİ'lere ilişkin iktisadi yazın taramasına yer verilmiş, sonraki 3. Bölümde KOBİ'lere ilişkin 2009 - 2020 dönemi kümülatif verileri tablolar analizi yöntemiyle ve grafikler aracılığıyla incelenmiş, KOBİ'lere ve büyük işletmelere ilişkin veriler karşılaştırılarak KOBİ'lerin Türkiye ekonomisindeki önemi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu analiz sırasında 2019 ve 2020 yıllarına ilişkin kümülatif KOBİ verileri karşılaştırılarak Covid-19 salgınının KOBİ istatistiklerine yansımalarına da yer verilmiştir. Çalışma kısa bir özet sonuç bölümü ile sona ermektedir.

2. İktisadi Yazın Taraması

Özdemir vd'nin (2007) de belirttiği gibi; "KOBİ'ler küreselleşme ile birlikte dünyada yaşanan değişimle uyumlu, esnek, dinamik, yaratıcı, yenilikçi, yalın, krizlere dayanıklı yapıları ile 1980 sonrasında ekonomilerin vazgeçilmez aktörleri haline gelmişlerdir". Kobilerin artan önemine rağmen bu konuda özellikle Türkçe iktisadi yazının yetersiz olduğu gözlenmektedir. Özdemir vd'nin (2007) çalışması KOBİ'lerin Türkiye ekonomisindeki yeri ve önemini göstererek Türkiye ekonomisinin başarı şartını KOBİ'lerin başarılı olması şartına bağlamakta ve " ülkemizde yatırım ve ihracatı artırmak, istihdamı yükseltmek ve işsizliği azaltmak, ekonomik krizlere karşı dayanıklı bir ekonomiye sahip olmak için, KOBİ'lerin desteklenmesi gerektiğini " vurgulamaktadır.

² KOBİ Yönetmeliği; "Madde 4; b) Küçük ve orta büyüklükte işletme (KOBİ): İkiyüzelli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri yüzüymibış milyon Türk Lirasını aşmayan ve bu Yönetmelikte mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan ekonomik birimleri veya girişimleri,⁽¹⁾

c) Mali bilanço: Bir işletmenin belirli bir tarihte sahip olduğu varlıklar ile bu varlıkların sağlandığı kaynakları gösteren mali tabloyu,

d) Net satış hasılatı: Bir işletmenin brüt satışlarından satış iskontoları ve iadeleri ile diğer indirimlerin düşülmesi sonucu bulunan tutarı,

e) Yıllık iş birimi (YİB): Bir yıl boyunca tam zamanlı olarak işletmede veya işletme adına çalışan bir kişiyi,

f) (Mülga: 10/9/2012-2012/3834 K.)

ifade eder.". Daha sonra buradaki " yüz yirmi beş milyon Türk Lirası " ifadesi "iki yüz yirmi milyon Türk Lirası"na yükseltilmiştir (<https://www.cnnturk.com/ekonomi/bddk-kobi-tanimina-iliskin-sinir-220-milyon-tl-olarak-belirlenecek>).

Türkoğlu (2002) da çalışmasında “ KOBİ’lerin bölgesel kalkınmaya etkilerini ” incelemekte ve bölgesel kalkınmada “ KOBİ temelli stratejiler ” önermektedir.

Ay ve Talaşlı (2007) “ KOBİ’lerin ihracattaki yeri ve karşılaştıkları sorunları ” incelemiş ve “ KOBİ’lerin sayısal açıdan önemli ağırlığına ve sanayi sektöründe üretim ve istihdam alanında çok ciddi bir üstünlüğüne, karlılık, verimlilik, katma değer artışı, kaliteli üretim gibi konularda büyük işletmelere göre daha iyi konumda olmalarına rağmen ihracattaki payının düşük olduğunu ve sağlıklı bir ekonomik yapının oluşturulması için, KOBİ’lerin teşvik edilmesi gerektiğini, Türkiye’de ihracat alanında KOBİ’lere sağlanan teşviklerin önemli olanaklar sunmasına rağmen KOBİ’lerin bunlardan fazla yararlanamadıklarını ” söyleyerek “ KOBİ’lerin ihracat için kullanabileceği önemli stratejileri ” açıklamışlardır. Bunlardan bazıları: “ Eximbank kredilerinden daha etkin bir şekilde faydalanma, ölçek ekonomilerinin maliyet ve rekabet avantajını yakalamak için sektörel dış ticaret şirketleri, internet kullanımı ve e-ticaretin yaygınlaşması, yükselen ekonomiler içinde yer alan ve kur kaynaklı krizlere maruz kalan Türkiye’de ihracatın KOBİ’ler arasında teşviki için vadeli işlem piyasalarının özendirilmesidir ” .

Yine Keskin vd de (2009) çalışmalarında “bölgesel gelişme kaynağı olarak KOBİ’ler ve ihracat sorunlarını Erzurum ili kapsamında” incelemişlerdir. *Araştırma sonuçlarına göre; “ihracat yapan işletme sayısının çok az olduğunu, gerek ihracat yapanların, ihracat yaparken karşılaştıkları sorunları ve gerekse ihracat yapmak istediği halde ihracat yapamayan işletmelerin yapmama nedenlerinin benzerliğini” tespit ederek “önem sırasına göre mevzuata ilişkin sorunlar ve bürokratik engeller, ülkede sıklıkla yaşanan ekonomik istikrarsızlık, dış pazarlar hakkında bilgi eksikliği ve finansman sorunlarını” önemli engeller olarak sıralamışlardır.*

Çatal’ın (2007) çalışması da “Bölgesel Kalkınmada Küçük Ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ) Rolü” nü incelemektedir. KOBİ’lerin avantaj ve dezavantajlarını başarılı bir şekilde ortaya koyan bu çalışmada “KOBİ’lerin sosyal yaşama en önemli katkılarından birinin ülkedeki bölgeler arasındaki kalkınmışlık farklılıklarını azaltarak bölgesel kalkınmayı hızlandırmak ve ülkenin enerji ve potansiyelini ortaya çıkarmak” olarak vurgulanmıştır.

Iraz (2006) da “küreselleşme sürecinde KOBİ’lerin ulusal-sosyo ekonomik sisteme katkılarını” teorik çerçevede ortaya koymaktadır. Ona göre; küçük ve orta ölçekli işletmelerin önemini vurgulamak, hiçbir zaman küresel işletmelerin önemini yadsımak anlamına gelmemektedir. Uzun dönemde küçük ve orta boy işletmeler (KOBİ) büyük işletmelerin girdilerinin ve ara mallarının üreticisi durumuna gelmektedirler. Başka bir deyişle, bilgiye dayalı organizasyonların başat olduğu ve olmaya devam edeceği küresel bilgi ekonomisinde büyük, orta ve küçük işletmeler zıt güçler olarak algılanmamakta, var olma ve sürekli gelişme anlayışı ile sosyo-ekonomik sistemi etkin biçimde birlikte çalıştırmaktadırlar”.

Nurrachmi vd (2012) “Türkiye’deki KOBİ’lerin gelişmesini” ele aldıkları çalışmalarında Kobayachi’nin mikro ve makro modellerini kullanmışlardır. Türkiye’de KOBİ’lerin ekonomik büyümeyi ateşleyen, istihdamı destekleyen, esnek yapıları ile Türkiye ve AB arasında köprü gibi önemli bir rol oynamasına rağmen, diğer gelişmekte olan ülkelerle kıyaslandığında yenilikçilik konusunda birtakım zorluklarla karşı karşıya oldukları, bu zorlukların da genelde finansman ve uluslararasılaşmadan kaynaklandığı sonucuna varmışlardır.

Tutar (2014) da çalışmasında “KOBİ’lere sağlanan desteklerin en önemlileri arasında yer alan KOBİ kredilerinin ekonomik büyümeye etkilerini” incelemekte ve “ KOBİ’lere kullanılan krediler ile ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisini test etmeyi ve nedenselliğin yönünü bulmayı ” amaçlamaktadır. Ekonometrik analiz sonucuna göre; “ Türkiye’de KOBİ’lere verilen krediler ile ekonomik büyüme arasında, KOBİ kredilerinin ekonomik büyümenin nedeni olduğu yönünde bir ilişki bulunduğu ” sonucuna varılmıştır.

Demirci (2017) de “Türkiye’de Ölçek Bazında KOBİ Kredileri ve Ekonomik Büyüme İlişisini” , 2006 - 2016 dönemi aylık verileriyle Türkiye için Johansen eşbütünleşme testi, VAR modeline ve VECM’ ye dayalı Granger nedensellik testleri ile araştırmış ve Tutar’ın (2014) bulgularıyla uyumlu bir şekilde “ekonomik büyüme ve mikro işletme kredilerinin eşbütünleşik olduğunu, aralarında pozitif bir ilişkinin bulunduğunu ve uzun dönemde ekonomik büyümeden mikro işletme kredilerine doğru bir nedenselliğin varlığını gösterdiği, kısa dönemde ekonomik büyümeden küçük işletme kredilerine doğru da nedensellik tespit edildiği” sonucuna varmıştır. Ona göre; “finansal sektörün reel ekonominin ihtiyaçlarına göre şekil aldığını savunan talep-takipli görüşü, mikro ve küçük işletme kredi piyasaları ve ekonomik büyüme ekseninde, desteklemektedir”.

KOBİ’lerle ekonomik büyüme ilişkisi ve KOBİ’lerin bölgesel kalkınmaya katkıları konusunda uluslararası iktisadi yazında pek çok yayın bulunmaktadır. İlk olarak Ming-Wen- Hu’nun (2010) 1960 - 1990 dönemini kapsayan 37 ülkeden verilerle yaptığı regresyon analizi sonuçları küçük işletmelerin ekonomik refaha faydalı oldukları hipotezini destekler nitelikte olup KOBİ’ler ve ekonomik büyüme arasında sistematik bir ilişki vardır. Ama, öte yandan, KOBİ’lerin tüm ekonomik kalkınmaya katkılarının niteliği konusunda farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin gelişmiş ülkelerde KOBİ’lerle gelen girişimcilik ekonomik büyümeye katkıda bulunurken, az gelişmiş ülkelerde KOBİ’ler sadece istihdam yaratma kapasiteleri ile katkıda bulunabilmektedir. Dolayısıyla hem Tutar’ın (2014) hem de Demirci’nin (2017) çalışmalarının “KOBİ’lerin önemini ortaya koyan çalışmalar oldukları” söylenebilir.

Beck vd (2005) KOBİ’lerin görece büyüklüğü, ekonomik büyüme ve fakirlik ilişkisini 76 ülkenin imalat sektöründe KOBİ’lerin istihdam payı verilerini kullanarak incelemişler ve analiz sonuçlarına göre sermaye başına GSYH ve KOBİ’ler arasında güçlü bir ilişki tespit etmişlerdir. Öte yandan KOBİ’lerin fakirliği azalttığı yönünde bir kanıt elde edememişlerdir. Beck vd (2008) bir başka çalışmalarında 45 ülkeden 91 banka ile görüşerek KOBİ’lerin banka finansmanını incelemişler ve genel olarak KOBİ’ler karlı bulunmasına rağmen bu konuda firmadan çok kredi çevresinin daha önemli olduğu sonucuna varmışlardır. Örneğin, gelişmekte olan ülkelerde KOBİ’lerin daha riskli bulunarak daha pahalıya daha az kredilendirildiklerini iddia etmektedirler. Onlara göre bu konuda bankanın özel mi devlet bankası mı ya da yabancı banka mı olduğu da önemlidir.

Cravo vd (2009) de Brezilya’da KOBİ’lerin bölgesel ekonomik büyümeye katkılarını 1985-2004 dönemi yıllık verileri ile panel analizle incelemektedir. Analiz sonuçlarına göre KOBİ’lerin görece önemi ile ekonomik büyüme arasında negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiş olup; onlara göre bu sonuç gelişmekte olan ülkelerde elde edilen sonuç ile uyumludur ve KOBİ’lerin büyüklüğünden ziyade KOBİ istihdamı ya da insan kaynağının ekonomik büyüme ile ilişkisi daha pozitif ve önemlidir.

Öte yandan aynı ilişkiyi Malezya için inceleyen Aris’e (2007) göre; KOBİ’ler sayıları, ciroları ve istihdamları ile Malezya ekonomisine pozitif katkıda bulunmaktadır ve ülkenin rekabetçi küresel çevreye uyum ve direncini güçlendirmektedir. Madanchian vd’nin (2015) Malezya ile ilgili çalışması da bu sonucu desteklemektedir.

Kandasamy vd (2015) de KOBİ’lerin ekonomik büyümeye katkılarını yenilik ve teknoloji, finans erişim ve altyapı geliştirilmesi açılarından ASEAN ülkeleri ³ (Malezya, Tayland Endonezya ve Vietnam) için incelemişler ve Malezya ile karşılaştırmışlardır. Onlara göre KOBİ’ler ekonomik kalkınmaya önemli katkılarda bulunmaktadır, özellikle yenilik ve teknoloji, finans erişim ve altyapı açısından KOBİ’ler güçlendikçe ülke ekonomisine katkıları da büyümektedir.

Cania vd’ne (2016) göre, KOBİ’ler Arnavutluk ekonomisinde önemli rolü var, sürdürülebilir ekonomik büyümeye, istihdama ve fakirliğin azaltılmasına katkıları pozitif olup onlar, istihdamın, rekabetin, ekonomik dinamizmin ve yeniliğin kaynağıdır.

³ 8 Ağustos 1967’de Malezya, Filipinler, Tayland, Endonezya ve Singapur tarafından kurulan ASEAN (Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği) , farklı tarihlerde sırasıyla Brunei, Vietnam, Laos, Myanmar ve Kamboçya’nın da örgüte dahil olmasıyla bugünkü halini almıştır (www.deik.org.tr) .

Coğrafi olarak ülkeye dağılmış olduklarından gelirin de daha iyi bir şekilde dağılmasına da katkıda bulunmaktadırlar. Arnavutluk'a dair bir başka çalışma (Myslimi vd, 2016) da KOBİ'ler ve ekonomik büyüme arasında nedensel bir ilişki olduğunu ve KOBİ'lerin sosyal kalkınmaya önemli katkısı olduğunu göstermektedir.

Gherghina vd'nin (2020) 2009-2017 verilerini kullanarak logaritmik ve yarı logaritmik doğrusal regresyon yöntemiyle yaptıkları araştırma sonuçlarına göre Romanya'da da KOBİ'ler bölgesel ekonomik büyümeye pozitif katkıda bulunmaktadır.

Öte yandan, Mahmood vd'nin (2016) Çin ile ilgili olarak yaptıkları araştırma sonuçlarına göre eğer ülkede KOBİ'leri destekleyici ve koruyucu bir sistem varsa ekonomik kalkınmaya katkıda bulunabilmektedirler.

İktisadi yazından çalışmaların gösterdiği gibi KOBİ'ler ülke için stratejik bir alandır. Hal böyle iken Covid-19 krizinden ekonomik anlamda en fazla etkilenen işletmelerin de KOBİ'ler olduğunu tespit eden ve bu olumsuz etkileri gösteren ampirik çalışmalar da yapılmıştır. Bu çalışmalardan bazıları : Albonico vd., 2020 ; Al-Fadly, 2020 ; Dai vd., 2021; Dörr vd, 2021; Hidayat vd, 2021; Juergensen vd., 2020 ; Korankye, 2020 ; Lu vd., 2020 ; Mahajan, 2020 ; Martinez-Cillero vd., 2020 ; Pedauga vd, 2021 ; Warsame, 2020 ; Qamruzzaman, 2020 ; Shafi vd., 2020 .

Ne var ki Covid-19 salgınının KOBİ'lere etkisi konusunda Türkçe yayınların sınırlı olduğu gözlenmektedir. Bu sınırlı çalışmalardan biri Eğri ve Doğaner'e (2020) aittir. Çalışmalarında “ Covid-19 ve ekonomik krizi KOBİ'ler özelinde değerlendirmişler ” ve “ söz konusu süreci en az zararla atlama adına oluşturulan politikaların titizlikle belirlenmesi, başta çalışan sağlığının ön plana alındığı, firmaların nakit akışının sağlandığı, kredi ve desteklerden en yüksek ölçüde fayda sağladığı uygulamaların hayata geçirilmesi ve bu aşamada kamu kurum ve kuruluşları tarafından verilen desteklerin firmalar tarafından takip edilmesi, süreçlerin titizlikle uygulamaya geçirilmesi konusuna önem vermeleri gerektiği ” sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmada, alınan ekonomik tedbirlerin yanında “ KOBİ'lerin ihtiyaç duyduğu alanların tespit edilmesi ” de hedeflenmiş ve bu yönde “ KOBİ'lerin finansal akışlarını korumaya yönelik tedbirler ve iş modellerinin geliştirilmesi için kamunun danışmanlık ve koordinasyon desteklerinin öne çıktığı” da belirtilmiştir.

Şahin (2021) de çalışmasında “Covid-19 krizinin KOBİ'ler üzerindeki etki ve sonuçlarını ampirik çalışmalar üzerinden okuyarak genellemeler yapmayı amaçlamış ve bu kapsamda 20 ampirik araştırma makaleyi içerik analizine tabi tutarak kavramsal bir harita oluşturmuştur”. Şahin'e (2021: 479-480) göre; “KOBİ'ler bölgesel ve ulusal ekonomik büyümeye sağladıkları katkılar, istihdam yaratmaları ve sürekli yeni girişim gerçekleştirmeleri ile bölge ve ülke ekonomisi için önemlidir. Buna karşı KOBİ'ler diğer büyük işletmelere göre daha yoğun emek, daha az istihdama sahip, düşük sermaye ile kurulmuş, nakit akışı düşük, güvene dayalı ve yüz yüze iletişimi gerektiren işletmeler olması sebebi ile Covid-19 krizine karşı daha savunmasız konumdadırlar”. Çalışma sonucunda; “ KOBİ'lerin mali açıdan sıkıntı yaşamaları, bazılarının kapanması ve işgücü kayıplarının yüksek oranda olması önemli kavramsallaştırmalardandır ve krizin yarattığı olumsuz durumdan kurtulmak için yenilikçilik çabaları da KOBİ'ler için olumlu bir gelişme olarak” değerlendirilmiştir.

Ayaydın ve Pilatin (2021) çalışmalarında “Covid-19 küresel pandemisinin KOBİ'lere etkilerini ” incelemiş ve özellikle finansal konularda ve KOBİ'lerin salgın boyunca yaşayacakları likidite sıkıntılarına yönelik, orta ve uzun vadede daha yenilikçi ve faizsiz finansman yöntemleri geliştiren politikalar ve KOBİ'lerin salgın boyunca değişen tüketim alışkanlıklarına uyumlu dijital ve e-ticaret stratejileri geliştirmelerini önermektedirler.

3.Tablolar Analizi

Genel olarak KOBİ istatistiklerine kısa bir bakış bile KOBİ'lerin önemini ortaya koymaya yeterlidir. Öncelikle aşağıdaki Tablo 3.1.' de de görüldüğü gibi işletmelerin neredeyse tamamının KOBİ'lerden oluştuğunu belirtmek gerekir.

Sayı olarak hem KOBİ'ler hem de büyük işletmeler yıldan yıla artmış olsa da (büyük işletmelerin 2017 - 2019 arası hariç) yüzdelerin hemen hemen aynı kaldığı tablodan da açık bir şekilde görülmektedir. Kobiler, özellikle gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere diğer ülkelerde de benzer oranlara sahiptir (Dünya Bankası, 2022) .

Tablo 3.1. Ekonomik faaliyet ve büyüklük grubuna göre girişim sayısı, 2009-2020 [Programcılık ve yayıncılık faaliyetleri, finans ve sigorta faaliyetleri hariç]

	KOBİ - SMEs	%	Büyük- Large	%	Toplam – Total
2009	2 625 455	99,79	5 630	0,21	2 .631. 085
2010	2 672 039	99,75	6 748	0,25	2 .678. 787
2011	2 728 856	99,69	8 422	0,31	2. 737. 278
2012	2 790 414	99,66	9 646	0,34	2. 800. 060
2013	2 839 698	99,72	8 027	0,28	2. 847. 725
2014	2 879 135	99,69	9 045	0,31	2. 888. 180
2015	2 931 040	99,65	10 193	0,35	2. 941. 233
2016	2 970 195	99,62	11 186	0,38	2 .981. 381
2017	3 087 152	99,57	13 260	0,43	3. 100. 412
2018	3 153 299	99,78	7 072	0,22	3. 160. 371
2019	3 221 233	99,78	7 188	0,22	3 .228. 421
2020	3 295 995	99,76	8 071	0,24	3. 304. 066

Kaynak: TÜİK

KOBİ'lerin sayı olarak ağırlığına rağmen üretim değerinin düştüğü görülmektedir (Tablo 3.2.). Özellikle Covid-19 salgını boyunca 2020 yılında KOBİ'lerin üretim değeri % 44,11'den % 42,75'lere düşmüştür. Yukarıda iktisadi yazından verilen örneklerde de belirtildiği üzere KOBİ'ler Covid-19 salgınından daha fazla etkilenmişlerdir (Albonico vd., 2020 ; Dai vd., 2021; Eğri ve Doğaner, 2020 ; 132-136). 2020 yılında KOBİ'lerin üretim değeri düşerken büyük işletmelerin üretim değeri yükselmiştir.

Tablo 3.2. Büyüklük grubuna göre üretim değeri, 2009-2020 [Programcılık ve yayıncılık faaliyetleri, finans ve sigorta faaliyetleri hariç]

	KOBİ - SMEs	%	Büyük- Large	%	Toplam – Total
2009	465 356 998 744	44,67	576 500 941 875	55,33	1 041 857 940 619
2010	540 723 435 199	43,94	689 750 206 840	56,06	1 230 473 642 039
2011	662 813 157 423	42,20	907 897 618 974	57,80	1 570 710 776 397
2012	739 849 779 020	41,90	1 025 834 013 183	58,10	1 765 683 792 203
2013	914 773 885 226	44,68	1 132 682 040 521	55,32	2 047 455 925 747
2014	1 037 155 491 103	44,12	1 313 684 141 261	55,88	2 350 839 632 364
2015	1 145 775 164 785	43,00	1 518 914 906 688	57,00	2 664 690 071 473
2016	1 269 622 945 039	42,92	1 688 732 031 866	57,08	2 958 354 976 905
2017	1 504 357 421 199	40,47	2 212 610 247 779	59,53	3 716 967 668 978
2018	2 159 669 898 071	45,68	2 568 141 581 343	54,32	4 727 811 479 414
2019	2 340 488 812 456	44,11	2 965 054 840 727	55,89	5 305 543 653 183
2020	2 577 707 022 698	42,75	3 452 600 091 959	57,25	6 030 307 114 657

Kaynak: TÜİK

Öte yandan cirolara bakıldığında KOBİ'ler ile büyük işletmelerin başa baş olduğu görülmektedir (Tablo 3.3.). 2018 yılında KOBİ'lerin ciroları %52 ile büyük işletmelerden fazlamış ama 2018 krizi ve ardından Covid-19 salgımından olumsuz etkilendiği düşünülmektedir.

Tablo 3.3. Büyüklük grubuna göre ciro değeri, 2009-2020 [Programcılık ve yayıncılık faaliyetleri, finans ve sigorta faaliyetleri hariç]

	KOBİ - SMEs	%	Büyük- Large	%	Toplam – Total
2009	908 696 035 452	51	869 730 919 791	49	1 778 426 955 243
2010	1 052 246 197 228	50	1 060 413 346 655	50	2 112 659 543 883
2011	1 285 503 626 625	48	1 411 456 052 333	52	2 696 959 678 958
2012	1 450 386 026 640	47	1 635 323 544 820	53	3 085 709 571 460
2013	1 760 552 346 268	50	1 746 742 262 879	50	3 507 294 609 147
2014	1 983 982 974 143	49	2 066 304 694 950	51	4 050 287 669 093
2015	2 183 081 541 449	48	2 370 288 853 219	52	4 553 370 394 668
2016	2 363 765 254 731	47	2 629 687 682 081	53	4 993 452 936 812
2017	2 804 338 327 421	45	3 494 568 737 298	55	6 298 907 064 719
2018	4 054 610 328 424	52	3 769 499 126 145	48	7 824 109 454 569
2019	4 506 756 941 846	50	4 433 836 622 629	50	8 940 593 564 475
2020	5 234 655 843 801	50	5 340 145 957 223	50	10 574 801 801 024

Kaynak: TÜİK

Faktör maliyeti ile katma değere bakıldığında katma değer % 59'unun büyük işletmeler tarafından % 41'inin KOBİ'ler tarafından yaratıldığı görülmektedir (Tablo 3.4.). Bu demektir ki büyük işletmeler katma değeri yüksek ürünler üretirken KOBİ'ler katma değeri daha düşük ürünler üretmektedir. Örneğin 2020 yılında imalat sanayindeki KOBİ'ler teknoloji düzeylerine göre sınıflandırıldığında, % 56,7'si düşük teknoloji sınıfında üretim yaparken, büyük ölçekli girişimlerde bu oran % 47,6 oldu. KOBİ büyüklük gruplarına göre incelendiğinde; mikro ölçekli girişimlerin % 57,5'i düşük teknoloji sınıfında üretim yaparken, % 32,2'si orta-düşük teknoloji, % 9,8'i orta-yüksek teknoloji ve % 0,5'i yüksek teknoloji sınıfında üretim yaptı. Buna karşılık küçük ölçekli girişimlerde bu oranlar sırasıyla % 52, % 29,7, % 17,3 ve % 1 iken orta ölçekli girişimlerde % 51,9, % 28,2, % 18,3 ve % 1,6 oldu (TÜİK, 2020a).

Bu da KOBİ'lerin dezavantajları ile ilgilidir. Yani ne sahip oldukları personel, profesyonel yönetici, teknoloji ve ne de finansa erişim olanakları onları katma değeri yüksek üretime yönlendirememektedir. Aşağıda Tablo 3.5.'de de görüldüğü gibi çalışan başına katma değer açısından bakıldığında durum daha kötüdür.

Tablo 3.4. Ekonomik faaliyet ve büyüklük grubuna göre faktör maliyeti ile katma değer, 2009-2019

[Programcılık ve yayıncılık faaliyetleri, finans ve sigorta faaliyetleri hariç]

	KOBİ - SMEs	%	Büyük- Large	%	Toplam – Total
2009	116 277 117 269	43	153 489 789 238	57	269 766 906 507
2010	131 034 641 414	43	174 237 008 210	57	305 271 649 624
2011	157 757 024 994	42	221 581 762 964	58	379 338 787 958
2012	179 777 982 622	43	243 185 904 359	57	422 963 886 981
2013	227 055 355 689	45	282 261 468 682	55	509 316 824 371
2014	257 645 563 569	45	315 260 282 237	55	572 905 845 806
2015	290 080 377 375	42	399 307 550 411	58	689 387 927 786
2016	337 130 117 688	42	469 603 037 164	58	806 733 154 852
2017	382 845 711 002	39	588 381 000 349	61	971 226 711 351
2018	540 842 352 981	44	678 840 644 458	56	1 219 682 997 439
2019	609 412 130 719	44	776 484 687 417	56	1 385 896 818 136
2020	682 237 645 726	41	969 149 349 551	59	1 651 386 995 277

Kaynak: TÜİK

Tablo 3. 5. Ekonomik faaliyet ve büyüklük grubuna göre çalışan başına katma değer, 2009-2020 [Programcılık ve yayıncılık faaliyetleri, finans ve sigorta faaliyetleri hariç]

	KOBİ - SMEs	%	Büyük- Large	%	Toplam – Total
2009	15 199	20	62 491	80	77 690
2010	16 046	20	63 063	80	79 109
2011	17 751	20	69 436	80	87 187
2012	18 705	21	68 889	79	87 594
2013	22 158	22	77 500	78	99 658
2014	24 178	23	79 628	77	103 806
2015	26 437	22	93 951	78	120 389
2016	30 763	23	105 701	77	136 464
2017	34 147	22	122 528	78	156 675
2018	45 683	23	157 237	77	202 920
2019	53 791	23	179 439	77	233 230
2020	59 384	21	217 095	79	276 479

Kaynak: TÜİK

Covid-19 salgının görüldüğü 2020 yılı verilerine bakıldığında ise faktör maliyeti ile katma değer büyük işletmelerde %56'dan %59'a çıktığı görülmektedir (Tablo 3.4.). 2019 yılında katma değer % 44'ü KOBİ'ler tarafından yaratılırken bu rakam % 41'lere düşmüştür. Aynı şekilde çalışan başına katma değerde KOBİ payının da %23'ten % 21'e düştüğü görülmektedir (Tablo 3.5.). Birtakım desteklere (Eğri ve Doğaner, 2020 :140-141) rağmen salgın nedeniyle üretim ve katma değer düşmüştür.

KOBİ'lerin daha az katma değer yaratan üretimde bulunmalarının ardında düşük teknoloji ile üretim ve dolayısıyla AR-GE harcamalarının düşüklüğü önemli bir nedeni oluşturmaktadır. Aşağıda Tablo 3. 6.'da da açıkça görüldüğü gibi; örneğin 2019 yılında toplam gayri safi yurt içi AR-GE harcamasının yalnızca % 31'i KOBİ'lere aittir.

Zaten bilindiği gibi toplam AR-GE harcaması 2019 yılında 45.954.000.000 TL'na yükselse de bu rakam GSYH'nın % 1.06'na tekabül etmektedir (TÜİK AR-GE Bülteni, 2019) . İşletmelerin % 99'dan fazlasının KOBİ olduğu ülkede düşük AR-GE harcamasının yükseltilmesinin yolu da KOBİ'lerden geçmektedir. Bunun hem KOBİ'leri daha avantajlı hale getireceği hem de ülke ekonomisine daha fazla katkı sağlayacağı aşikardır. Bilgi toplumuna ulaşmak ancak bu yollarla gerçekleşebilir.

Bu arada 2019 yılında KOBİ'lerin toplam patent başvuru sayısı 1416 olurken, aynı yıl 325 patent tescil edilmiş, büyük işletmelerin ise 3095 patent başvurusunun 1071'nin tescillendiği gözlenmiştir (TÜİK, 2019). 2020 yılında KOBİ'ler 1563 patent başvurusunda bulurken bunun 332'si tescil edilmiştir. Büyük işletmelerde bu rakamlar 3068 başvuru 1348 tescil şeklinde gerçekleşmiştir (TÜİK, 2020b) .

Tablo 3. 6. Büyüklük grubuna göre mali ve mali olmayan şirketler gayrisafi yurt içi Ar-Ge harcaması, 2009 – 2019

	KOBİ - SMEs	%	Büyük- Large	%	Toplam - Total
2009	924 404 844	31	2 039 454 071	69	2 963 858 915
2010	1 025 526 508	27	2 755 504 464	73	3 781 030 972
2011	1 188 256 016	26	3 392 022 548	74	4 580 278 564
2012	1 498 544 285	27	4 125 312 835	73	5 623 857 120
2013	2 081 139 758	31	4 685 664 146	69	6 766 803 904
2014	2 432 629 035	29	6 055 481 029	71	8 488 110 064
2015	2 976 736 090	30	7 101 463 445	70	10 078 199 535
2016	3 601 159 760	27	9 529 589 174	73	13 130 748 934
2017	4 484 162 991	27	12 283 855 615	73	16 768 018 606
2018	7 402 358 628	32	15 570 647 167	68	22 973 005 795
2019	8 984 450 850	31	20 008 295 693	69	28 992 746 543

Kaynak: TÜİK

KOBİ'leri stratejik bir sektör haline getiren asıl avantajları istihdam paylarıdır. Aşağıda Tablo 3.7.'de de görüldüğü gibi KOBİ'lerin istihdam payı 2009 yılında % 76'dan 2020 yılında %72' ye düşse de halen KOBİ'ler istihdam da üstündür. Bu payın 2019 ve 2020 yılında aynı kaldığı da görülmektedir. Bu da hükümetin salgın boyunca aldığı işten çıkarma yasağı ve kısa çalışma ödeneği gibi tedbirler ve desteklerle açıklanabilir.

Tablo 3.7. Ekonomik faaliyet ve büyüklük grubuna göre çalışan sayısı, 2009 - 2020 [Programcılık ve yayıncılık faaliyetleri, finans ve sigorta faaliyetleri hariç]

	KOBİ - SMEs	%	Büyük- Large	%	Toplam - Total
2009	7 650 393	76	2 456 195	24	10 106 588
2010	8 166 318	75	2 762 882	25	10 929 200
2011	8 887 281	74	3 191 153	26	12 078 434
2012	9 611 341	73	3 530 102	27	13 141 443
2013	10 247 166	74	3 642 099	26	13 889 265
2014	10 656 150	73	3 959 145	27	14 615 295
2015	10 972 438	72	4 250 149	28	15 222 587
2016	10 958 884	71	4 442 758	29	15 401 642
2017	11 211 604	70	4 802 031	30	16 013 635
2018	11 839 063	73	4 317 315	27	16 156 378
2019	11 329 276	72	4 327 295	28	15 656 571
2020	11 488 623	72	4 464 172	28	15 952 795

Kaynak: TÜİK

Buna rağmen personel maliyetinin KOBİ'lerde 2019 yılında %52'ten 2020 yılında %49'a düştüğü de görülmektedir (Tablo 3.8.). Burada Salgın nedeniyle üretime ara verme, yasağa rağmen çeşitli sebepler göstererek işten çıkarma ve ücretsiz izinlerin belirleyici olduğu söylenebilir.

Tablo 3.8. Ekonomik faaliyet ve büyüklük grubuna göre personel maliyeti , 2009 - 2020 [Programcılık ve yayıncılık faaliyetleri, finans ve sigorta faaliyetleri hariç]

	KOBİ - SMEs	%	Büyük- Large	%	Toplam - Total
2009	64 962 202 566	50	66 215 835 848	50	131 178 038 414
2010	75 991 830 081	49	77 728 859 193	51	153 720 689 274
2011	91 398 374 116	49	95 140 818 255	51	186 539 192 371
2012	112 737 324 611	50	113 051 158 871	50	225 788 483 482
2013	138 502 379 496	52	128 479 066 016	48	266 981 445 512
2014	160 189 351 828	51	152 211 484 235	49	312 400 836 063
2015	183 046 654 098	50	181 232 021 597	50	364 278 675 695
2016	225 227 731 584	51	218 468 554 352	49	443 696 285 936
2017	246 059 671 248	49	256 061 998 887	51	502 121 670 135
2018	313 098 086 847	54	271 455 080 572	46	584 553 167 419
2019	360 686 433 737	52	336 107 357 991	48	696 793 791 728
2020	358 772 345 422	49	370 407 999 741	51	729 180 345 163

Kaynak: TÜİK

Sonuç olarak, KOBİ'leri desteklemek işsizlik sorununun çözümüne de katkı sağlayacaktır. Hele KOBİ istihdamına, insan kaynağına yatırım, KOBİ istihdamını daha kaliteli hale getiren eğitimler ülke ekonomisine de çok büyük faydalar sağlayacaktır.

Nitekim (özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için) KOBİ'lere doğrudan nakit ya da finansman desteği yerine insan kaynağına ve alt yapıya yönelik destek ve yatırımların daha faydalı olduğunu gösteren ampirik çalışmalar bulunmaktadır (Cravo vd, 2012: 13 ; Aris, 2007 : 12 ; Kandasamy, 2015: 6,10-11 ; Hu vd, 2010 : 2279) ve hatta bazılarında KOBİ'ler için her türlü desteği kapsayan bir koruma ve destek programı (incubators) önerilmektedir (Mahmood vd, 2016). Büyük firmalarla karşılaştırıldığında KOBİ'lerin dezavantajlı olduğu alanlardan biri de dış ticaret, aslında ihracat yetersizliğidir (Tablo 3.9.). Özellikle sanayiye bakıldığında bu fark açıkça görülmektedir. 2019 yılında 178.461.024.000 USD'lık toplam ihracat gerçekleştirilmişken 2020 yılında toplam ihracat 167.154.059.000 USD'na düşmüştür. 2019 yılında 178.461.024.000 USD'lık toplam ihracatın yalnızca 60.872.838.000 USD'lık kısmı KOBİ'lerce gerçekleştirilmiştir. Bu toplam ihracatın % 37'sine tekabül etmektedir. Salgın boyunca 2020 yılında bu oran % 36'ya düşmüştür. KOBİ'lerin 2020 yılında ithalattaki payı ise % 24 olmuştur. Bunda Türkiye'de ve diğer ülkelerde alınan salgın tedbirlerinin etkili olduğu düşünülmektedir. Öyle ki 2020 yılında dünya ticaret hacminde % 8,5 seviyesinde daralma gerçekleşmiştir (TOBB, 2021).

Tablo 3. 9. Girişimin ana faaliyetine ve büyüklük grubuna göre dış ticaret, 2013-2020

(Bin ABD \$)

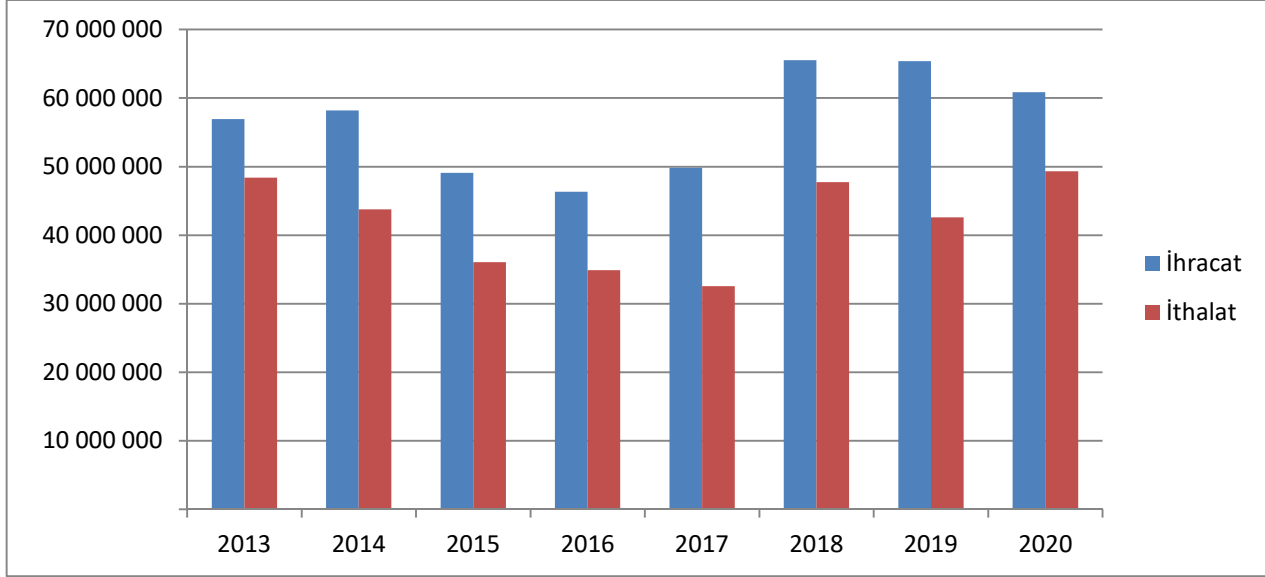
		Ekonomik faaliyet (NACE Rev. 2) / Economic activity (NACE Rev.2)							
Yıl	Büyüklük	İhracat / Export				İthalat / Import			
		B-E	G			B-E	G		
		Toplam	Sanayi	Ticaret	Diğer	Toplam	Sanayi	Ticaret	Diğer
2013	Toplam	157 087 608	89 088 021	63 629 248	4 370 339	237 594 481	126 083 013	88 603 865	22 907 603
	KOBİ	56 938 334	21 029 078	33 605 561	2 303 696	48 400 018	15 366 179	30 397 105	2 636 733
	Büyük	100 149 274	68 058 943	30 023 688	2 066 643	189 194 463	110 716 834	58 206 760	20 270 869
2014	Toplam	161 794 012	91 744 263	65 794 148	4 255 601	234 621 357	120 954 166	89 854 089	23 813 102
	KOBİ	58 207 756	21 001 990	34 727 868	2 477 899	43 763 174	13 752 355	27 839 608	2 171 211
	Büyük	103 586 256	70 742 273	31 066 280	1 777 702	190 858 183	107 201 811	62 014 481	21 641 891
2015	Toplam	143 954 135	81 905 478	58 791 121	3 257 536	202 895 351	106 037 330	76 689 569	20 168 452
	KOBİ	49 068 065	17 503 906	29 708 327	1 855 832	36 071 669	11 479 179	22 582 867	2 009 623
	Büyük	94 886 070	64 401 572	29 082 794	1 401 704	166 823 682	94 558 150	54 106 703	18 158 829
2016	Toplam	143 208 027	81 901 775	58 073 822	3 232 430	191 802 136	102 549 529	73 327 712	15 924 895
	KOBİ	46 347 623	16 546 617	28 005 441	1 795 565	34 869 979	11 528 927	21 276 343	2 064 708
	Büyük	96 860 405	65 355 159	30 068 381	1 436 865	156 932 158	91 020 601	52 051 370	13 860 187
2017	Toplam	162 759 486	92 260 364	66 127 361	4 371 761	218 958 760	119 379 044	82 409 018	17 170 698
	KOBİ	49 836 079	16 072 312	31 596 140	2 167 627	32 570 478	9 553 957	20 638 426	2 378 095
	Büyük	112 923 407	76 188 052	34 531 221	2 204 134	186 388 282	109 825 087	61 770 592	14 792 603
2018	Toplam	174 245 380	101 145 053	68 992 555	4 107 771	216 054 921	124 594 127	74 376 598	17 084 197
	KOBİ	65 512 949	24 799 280	38 209 812	2 503 857	47 719 938	15 138 888	30 339 643	2 241 408
	Büyük	108 732 431	76 345 774	30 782 743	1 603 914	168 334 983	109 455 239	44 036 955	14 842 789
2019	Toplam	178 461 024	102 911 460	71 388 865	4 160 699	198 220 862	112 566 373	66 929 248	18 725 241
	KOBİ	65 403 590	24 512 220	38 172 452	2 718 918	42 612 474	13 167 218	27 238 419	2 206 837
	Büyük	113 057 434	78 399 240	33 216 413	1 441 781	155 608 388	99 399 155	39 690 829	16 518 404
2020	Toplam	167 154 059	95 589 977	67 450 600	4 113 482	205 558 063	107 172 207	81 729 865	16 655 991
	KOBİ	60 872 838	22 274 470	35 754 240	2 844 128	49 330 470	12 846 085	32 960 768	3 523 618
	Büyük	106 281 220	73 315 507	31 696 359	1 269 354	156 227 593	94 326 122	48 769 097	13 132 373

TÜİK, Küçük ve Orta Büyüklükteki

Girişimler, 2020

Tablo sadece iş kayıtları sistemindeki dış ticaret yapan ve ekonomik faaliyeti bilinen girişimlere ait verileri kapsamaktadır.

Aşağıdaki Şekil 3.1.'de de görüldüğü gibi KOBİ'lerin ihracat ve ithalat düzeyleri genelde paralel giderken 2020 yılında bu durumun değiştiği gözlenmektedir. 2020 yılında KOBİ ithalatı yükselirken ihracatın düştüğü görülmektedir.

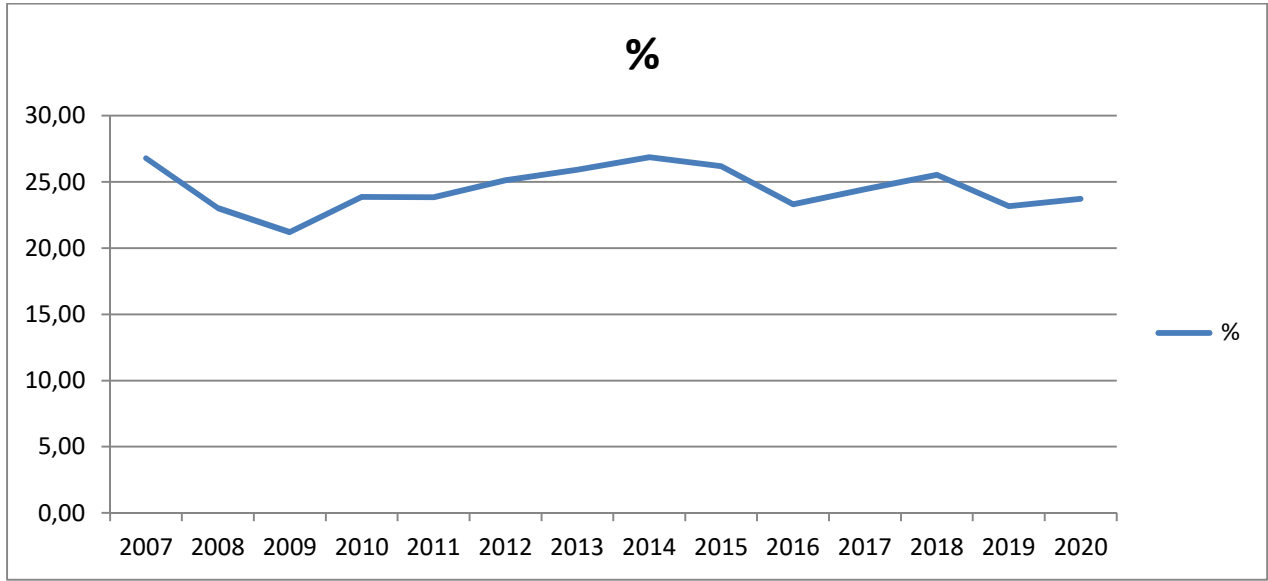
Şekil 3.1. KOBİ'lerin İthalat ve İhracatları (2013 – 2020)

Tablolar ve grafikler yardımıyla stratejik önemi ortaya çıkarılan KOBİ'lerin genelde kendi öz kaynakları ile faaliyet gösterdikleri söylenebilir. Yani yabancı kaynaklara erişimleri zordur. Buna rağmen yararlanabildikleri en önemli yabancı kaynağın banka kredileri olduğu söylenebilir. Ne var ki bu kaynağın da sınırlı olduğu aşağıda “Nakdi Kredilerde Kobi Kredilerinin Payını” gösteren Tablo 3.10.'da ve şekil 3.2.'de açıkça görülebilir. 2007 – 2020 döneminde tüm nakdi kredilerde KOBİ Kredilerinin payı % 27'ye ulaşmamıştır. 2007 yılında %26,79 olan bu oran Global Kriz nedeniyle 2008 yılında 23,03'e, 2009 yılında 21,21'e kadar düşmüştür. Aslında kriz dönemlerinde kredi daralmaları görülür (Civeir, 2012;). Nitekim Covid-19 salgını süresince hükümet destek ve teşviklerine rağmen bu oranın % 23,73'ü geçmediği görülmektedir.

Tablo 3.10. Nakdi Kredilerde KOBİ Kredilerinin Payı

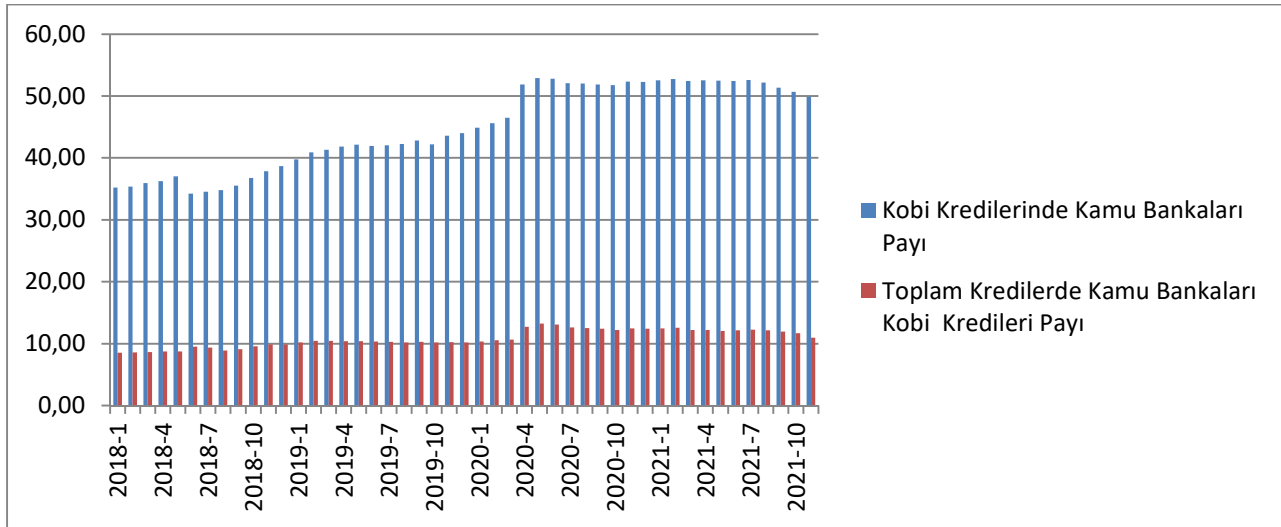
Yıllar	%
2007	26,79
2008	23,03
2009	21,21
2010	23,86
2011	23,84
2012	25,13
2013	25,91
2014	26,86
2015	26,19
2016	23,32
2017	24,46
2018	25,53
2019	23,17
2020	23,73

Kaynak: BDDK

Şekil 3.2. Toplam Nakdi Krediler İçinde Kobi Kredileri Payı (2007 – 2020)

Kobi Kredilerindeki kamu bankaları ağırlığına da dikkat çekmek gerekmektedir. Aşağıdaki şekil 3.3.'te görüldüğü gibi özellikle Covid-19 salgını boyunca kullanılan Kobi kredilerinin çoğu kamu bankalarınınca kullanılmıştır. 2020 yılı boyunca bu oran % 50' yi geçmektedir.

Şekil 3.3. Kamu Bankalarınınca Kullanılan Kobi Kredileri Payı ve Toplam Krediler İçinde Kamu Bankalarınınca Kullanılan Kobi Kredileri Payı

4. Özet ve Sonuç

Bu çalışmada KOBİ'lere ilişkin 2009-2020 yıllarına ilişkin kümülatif veriler, tablolar analizi yöntemiyle ve grafikler aracılığıyla incelenmiş, ayrıca KOBİ'lere ve büyük işletmelere ilişkin verilerle karşılaştırılarak KOBİ'lerin Türkiye ekonomisindeki önemi ortaya konulmaya çalışılmış ve Covid-19 salgınının Kobi istatistiklerine yansımalarına değinilmiştir.

2009 yılında girişimlerin % 99, 79'u KOBİ iken 2020 yılında bu oran % 99,76'dır. Yani girişimlerin % 99,76'sı iki yüz elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri iki yüz yirmi milyon Türk Lirasını aşmayan ekonomik

birimleri veya girişimlerden oluşmaktadır. Bu ekonomik birimler üretim değerinden aldığı pay 2009 yılında % 44,67 iken 2020 yılında bu oran % 42,75'e düşmüştür.

Hasılat açısından bakıldığında durum 2009 yılında % 51 ile KOBİ'ler lehine iken 2020 yılında bu oran % 50- % 50 eşitlenmiş görünmektedir. Faktör maliyeti ile katma değere bakıldığında % 59 ile büyük işletmelerin bu alanda üstünlüğü göze çarpmaktadır. Bu demektir ki büyük işletmeler katma değeri yüksek ürünler üretirken KOBİ'ler katma değeri daha düşük ürünler üretmektedir. Çalışan başına katma değer açısından %79 ile büyük işletmeler daha üstündür. Fakat çalışan sayısı açısından bakıldığında oranlar tersine dönmektedir. İstihdamın % 72'si KOBİ'ler için çalışmaktadır. Büyük firmalarla karşılaştırıldığında KOBİ'lerin dezavantajlı olduğu alanlardan biri de dış ticaret, aslında ihracat yetersizliğidir. 2019 yılında toplam ihracatın yalnızca % 37'si KOBİ'lerce gerçekleştirilmişken 2020 yılında bu oran % 36'ya düşmüştür. Zaten 2020 yılında KOBİ'lerin üretim değerinin ve yarattığı katma değer oranının da düştüğü gözlenmiştir. Tüm bunlar salgının olumsuz etkilerinin istatistiklere yansımalarıdır. Ülke ekonomisindeki yeri ve önemi büyük olan KOBİ'lerin dezavantajlarından biri de finansla erişimde yaşadıkları zorluklardır. Salgın süresince kredi desteği, vade uzatma ve gecikmiş taksitleri erteletme olanaklarından da faydalanmalarına rağmen nakdi kredilerde KOBİ kredilerinin payı % 24'ü geçmemektedir.

Sonuç olarak, işsizliğin yüksek olduğu ülkemiz de istihdamın % 72'sini çalıştıran KOBİ'ler stratejik bir sektördür. KOBİ'leri desteklemek işsizlik sorununun çözümüne de katkı sağlayacaktır. Hele KOBİ istihdamına, insan kaynağına yatırım, KOBİ istihdamını daha kaliteli hale getiren, KOBİ'lerin teknoloji kullanımını, dış ticaretteki bilgi eksikliğini gideren eğitimler ve destekler ülke ekonomisine de çok büyük faydalar sağlayacaktır. Nitekim (özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için) KOBİ'lere doğrudan nakit ya da finansman desteği yerine insan kaynağına ve alt yapıya yönelik destek ve yatırımların daha faydalı olduğunu gösteren ampirik çalışmalar bulunmaktadır (Cravo vd , 2012: 13 ; Aris, 2007 : 12 ; Kandasamy, 2015: 6,10-11 ; Hu vd, 2010 : 2279) ve hatta bazılarında KOBİ'ler için her türlü desteği kapsayan bir koruma ve destek programı önerilmektedir (Mahmood vd, 2016). Kısaca makro ekonomik açıdan da stratejik önemli KOBİ'lerin birtakım destek politika ve programlarıyla dezavantajlı olduğu alanlarda güçlendirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA:

Albonico, M., Mladenov, Z., and Sharma, R. (2020). "How the COVID-19 crisis is affecting UK small and medium-size enterprises". *McKinsey Article*.

Al-Fadly, A. (2020). " Impact of COVID-19 on SMEs and employment" . *Entrepreneurship and sustainability issues*, 8(2), 629.

Aris, N. M. (2007). "SMEs: Building blocks for economic growth" . *Department of National Statistics, Malaysia*.

Ay, H. M., ve Talaşlı, E. (2007). "Türkiye'de Kobi'lerin İhracattaki Yeri Ve Karşılaştıkları Sorunlar". *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2007(3), 173-184.

Ayaydın, H., ve Pilatin, A. (2021). Covid-19 Küresel Pandemisinin Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmelere (Kobi) Etkileri: Tespitler Ve Politika Önerileri.

BDDK, <https://www.bddk.org.tr/Veri/Detay/159>

Beck, T., Demirguc-Kunt, A., and Levine, R. (2005). "SMEs, Growth, and Poverty: Cross-Country Evidence" . *Journal of economic growth*, 10(3), 199-229.

Beck, T., Demirgüç-Kunt, A., and Martinez Peria, M. S. (2008). " Bank financing for SMEs around the world: Drivers, obstacles, business models, and lending practices ". *World Bank Policy Research Working Paper*, (4785).

Cania, L., Nexhipi, O., and Korsita, A. D. B. (2016). " The Role of SMEs in Economic Development–An Empirical Study of Albania ". In *13th International Conference of ASECU*.

Civcir, İ. (2012). "Türkiye'de Kriz Sonrası Dönemde Kredi Çöküşü", Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni 2012/12 .

CNNTÜRK <https://www.cnnturk.com/ekonomi/bddk-kobi-tanimina-iliskin-sinir-220-milyon-tl-olarak-belirlenecek> erişim tarihi: 20.02.2022

Cravo, T. A., Gourlay, A., and Becker, B. (2012). “ SMEs and regional economic growth in Brazil ” . *Small Business Economics*, 38(2), 217-230.

Çatal, M. F. (2007). “ Bölgesel Kalkınmada Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (Kobi) Rolü”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 333-352.

Dai, R., Feng, H., Hu, J., Jin, Q., Li, H., Wang, R., ... & Zhang, X. (2021). “ The impact of COVID-19 on small and medium-sized enterprises (SMEs): Evidence from two-wave phone surveys in China”. *China Economic Review*, 67, 101607.

www.deik.org.tr Asyanın Yükselen Birliği: ASEAN

Demirci, N. S. (2017). “ Türkiye’de Ölçek Bazında KOBİ Kredileri ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Eşbütünleşme ve Nedensellik Analizi (2006-2016)” . *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 113-128.

Dörr, J. O., Murmann, S., and Licht, G. (2021). “ The COVID-19 insolvency gap: First-round effects of policy responses on SMEs”. *ZEW-Centre for European Economic Research Discussion Paper*, (21-018).

Dünya Bankası (2022) , <https://www.worldbank.org/en/topic/sme/finance>

Eğri, T. ve Doğaner, A. (2020). “ Covid-19 ve ekonomik kriz: kobiler özelinde bir değerlendirme ve politika önerileri” . *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(37), 128-145.

Eurostat, European Statistics, <https://ec.europa.eu/eurostat/>

Gherghina, Ş. C., Botezatu, M. A., Hosszu, A., and Simionescu, L. N. (2020). “ Small and medium-sized enterprises (SMEs): The engine of economic growth through investments and innovation”. *Sustainability*, 12(1), 347.

Hidayat, D. W. W., Soehardi, S., Prasetyo, E. T., and Husadha, C. (2021). “Implications of Covid-19 Pandemic on MSMEs to Economy, Society: Case in the Country of Indonesia”.

Hu, M. W. (2010). “SMEs and economic growth: Entrepreneurship or employment”. *ICIC Express Letters*, 4(6), 2275-2280.

Iraz, R. (2006). “Küresel rekabet ortamında küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin ulusal sosyo-ekonomik sisteme katkıları açısından değerlendirilmesi”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 367-380.

Juergensen, J., Guimón, J., and Narula, R. (2020). “ European SMEs amidst the COVID-19 crisis: assessing impact and policy responses”. *Journal of Industrial and Business Economics*, 47(3), 499-510.

Kandasamy, S., Chay Yoke, C., Leng Yean, U., Peck Ling, T., Wei Fong, P., and Nai-Chiek, A. (2015). “ Contribution of SMEs to economic development of ASEAN countries: the three focus areas” . *Global Journal of Business and Social Science Review*, 3(3), 1-13.

Keskin, G., Koşan, A. K., ve AYIK, Y. Z. (2009). “Bölgesel gelişme aracı olarak KOBİ’ler ve ihracat sorunları (Erzurum’da bir araştırma)”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 279-290.

Korankye, B. (2020). “The impact of global Covid-19 pandemic on small and medium enterprises in Ghana”. *International Journal of Management, Accounting and Economics*, 7(6), 320-341.

Lu, Y., Wu, J., Peng, J., and Lu, L. (2020). “The perceived impact of the Covid-19 epidemic: evidence from a sample of 4807 SMEs in Sichuan Province, China”. *Environmental Hazards*, 19(4), 323-340.

Madanchian, M., Hussein, N., Noordin, F., and Taherdoost, H. (2015). “The role of SMEs in economic development; case study of Malaysia”. *International Journal of Academic Research in Management*, 4(3), 77-84.

Mahajan, Y. (2020). "Study of impact of coronavirus pandemic on small and medium enterprises (SME's) in India". *GIS Science Journal*, 7(9).

Mahmood N, Jianfeng C., Munir H., Yanran M., Cai Y. (2016). " Incubators, SMEs, and economic development of China". *International Journal of Multimedia and Ubiquitous Engineering*, 11(1), 311-318.

Martinez-Cillero, M., Lawless, M., & O'Toole, C. (2020). " Covid-19 pandemic and SME revenues in Ireland: What's the gap". Economic and Social Research Institute Quarterly Economic Commentary, 113-147.

Myslimi, G., & Kaçani, K. (2016). "Impact of SMEs in economic growth in Albania". *European Journal of Sustainable Development*, 5(3), 151-151.

Nurrachmi, R. N., Abd Samad, K., and Foughali, I. (2012). "The development of SMEs in Turkey".

Özdemir, S., Ersöz, H., and Sarıoğlu, H. (2007). "Küçük girişimciliğin artan önemi ve KOBİ'lerin Türkiye ekonomisindeki yeri". In *Journal of Social Policy Conferences* (No. 53, pp. 173-230).

Pedauga, L., Sáez, F., and Delgado-Márquez, B. L. (2021). "Macroeconomic lockdown and SMEs: the impact of the COVID-19 pandemic in Spain". *Small Business Economics*, 1-24.

Qamruzzaman, M. (2020). "COVID-19 Impact on SMEs in Bangladesh: an investigation of what they are experiencing and how they are managing?". Available at SSRN 3654126.

Shafi, M., Liu, J., and Ren, W. (2020). "Impact of COVID-19 pandemic on micro, small, and medium-sized Enterprises operating in Pakistan". *Research in Globalization*, 2, 100018.

Şahin, M. T. (2021). "Literatür Taraması Üzerinden Covid-19 Salgınının Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere (KOBİ) Etkisini Anlamak: Kavramsal Bir Analiz". *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 19(2), 466-489.

TOBB (2021), 2020 Ekonomik Rapor.

Tutar, F., ve Ünlüleblebici, Y. (2014). "Türkiye'de KOBİ kredilerinin ekonomik büyümeye etkisi (2006-2011)". *Global Journal of Economics and Business Studies*, 3(5), 1-14.

TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu, <https://www.tuik.gov.tr/>

TÜİK (2019) Kobi Bülteni 2019.

TÜİK (2020a), Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri, 2020.

TÜİK (2020b), Kobi Bülteni 2020.

Türkoğlu, M. (2002). "Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler (KOBİ'ler) in bölgesel kalkınmaya etkileri ve bölgesel kalkınmada kobi temelli stratejiler". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1).

Warsame, A. A. (2020). "The Impacts of COVID 19 on small and medium enterprises". *European Journal of Business and Management*, 12(25), 96-106.

www.mevzuat.gov.tr Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri Ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik